

Ναυπάκτου Ιερόθεος: Μνήμη π. Ιωάννου Ρωμανίδη

[/ Επικαιρότητα](#)

Του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου

Σήμερα 1 Νοεμβρίου 2021 συμπληρώνονται είκοσι έτη από την κοίμηση του διακεκριμένου καθηγητού και διδασκάλου π. Ιωάννου Ρωμανίδη, πού συνέβη την 1η Νοεμβρίου 2001 στην Αθήνα.

Η γνωριμία μαζί του στην αρχή έγινε μέσα από προφορικές διδασκαλίες του και τά κείμενά του της δεκαετίας του '70 και έπειτα, από τό 1987 μέχρι την κοίμησή του, είχα στενή έπικοινωνία μαζί του. Μετά την συνταξιοδότησή του από τό Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης έμεινε στην Αθήνα, σχεδόν μόνος του, και είχαμε συχνή προσωπική και τηλεφωνική έπικοινωνία, έπειδή τότε ύπηρετοΰσα ως Ίεροκήρυξ και διευθυντής Νεότητας της Ίεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών.

Μάλιστα, τό έτος 1995, μέ πρότασή του, μαζί διδάξαμε σέ Σεμινάριο στόν Καναδά, παρουσιάζοντας την θεραπευτική διδασκαλία της Όρθοδόξου Έκκλησίας σέ Κληρικούς πού προέρχονταν απ' όλες τις κανονικές δικαιοδοσίες της Αμερικής. Επί τρεις ήμέρες οί δυό μας παραδώσαμε μαθήματα όρθοδόξου θεολογίας. Τό ίδιο έγινε και τό έτος 1997, πλησίον της Ατλάντα, μέ την έπιπρόσθετη παρουσία και του π. Γεωργίου Μεταλληνού.

Γνώρισα τόν π. Ιωάννη Ρωμανίδη, άφοΰ είχα διαβάσει τά έργα πολλών Πατέρων της Έκκλησίας, ιδιαίτέρως τών Καππαδοκών Πατέρων, του άγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού, του άγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου, του άγίου Γρηγορίου του Παλαμά και τών ήσυχαστών Πατέρων της Φιλοκαλίας, και διέκρινα ότι ό π. Ιωάννης Ρωμανίδης εξέφραζε την διδασκαλία τους. Δηλαδή, ή διδασκαλία του ήταν ή διδασκαλία της Έκκλησίας ως ταυτότητα έμπειριών μεταξύ τών Προφητών, τών Αποστόλων και τών Πατέρων. Πάντοτε αισθανόμουν την εΰνοια του Θεού πού τόν γνώρισα και συνδέθηκα στενά μαζί του μέχρι την κοίμησή του.

Ό π. Ιωάννης Ρωμανίδης στό τέλος της ζωής του, και συγκεκριμένα τό έτος 1997,

μέ αΐτησή του, ένεγράφη στόν κατάλογο τών Κληρικών τής Μητροπόλεως μας, χωρίς νά λαμβάνη μισθό. Μέχρι τότε ήταν έγγεγραμμένος ως Κληρικός στήν Άρχιεπισκοπή Άμερικής. Ζήτησα τό άπολυτήριό του άπό τόν Άρχιεπίσκοπο Άμερικής καί τόν ένέγραψα στήν Μητρόπολή μου.

Έκτοτε, δημοσίευσα πολλά κείμενα καί μέχρι τώρα τέσσερεις τόμους, παρουσιάζοντας τήν διδασκαλία τοῦ π. Ιωάννου Ρωμανίδη, καθώς επίσης στήν Ίερά Μητρόπολη Ναυπάκτου τό έτος 2011 διοργανώσαμε καί θεολογικό Συνέδριο πρός τιμή του μέ τήν συμμετοχή πολλών θεολόγων Καθηγητῶν, τά Πρακτικά τοῦ όποίου έξεδόθησαν άπό τήν Μητρόπολή μας.

Μέ τήν εύκαιρία τής συμπληρώσεως 20ετίας άπό τήν κοίμησή του, δημοσιεύω ένα σύντομο κείμενο γιά τόν κορυφαίο αυτό δογματικό θεολόγο τής έποχής μας, τό όποιο συμπεριλήφθηκε στήν «Μεγάλη Όρθόδοξη Χριστιανική Έγκυκλοπαίδεια», τόμος 12ος.

Ρωμανίδης Ιωάννης, Πρωτοπρεσβύτερος

Ό π. Ιωάννης Ρωμανίδης ήταν μαθητής καί συνάδελφος τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι, Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οίκουμενικοῦ Θρόνου, Κληρικός τής Ίεράς Άρχιεπισκοπής Άμερικής καί τελευταία τής Ίεράς Μητροπόλεως Ναυπάκτου καί Άγίου Βλασίου, κορυφαίος δογματικός θεολόγος τοῦ 20οῦ αιώνας, καθηγητής τής Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης καί άλλων Θεολογικῶν Σχολῶν, συγγραφεύς πρωτότυπων κειμένων πού άσκησαν μεγάλη επίδραση στά θεολογικά γράμματα, τήν έκκλησιαστική καί μοναχική ζωή, τήν ιστορία τής Ρωμηοσύνης, καί έγινε γνωστός σέ παγκόσμιο επίπεδο.

Ό π. Γεώργιος Φλωρόφσκι τόν χαρακτήρισε ως τόν «όξυνούστερον» τών μαθητῶν του καί σέ έπιστολή του, άφοῦ κρίνει τούς συγχρόνους του θεολόγους, γράφει γιά τόν Ρωμανίδη:

«Γενικῶς όμιλοῦντες, εἶναι λίγες οί θεολογικές δυνάμεις πού υπάρχουν στήν Όρθόδοξη Έκκλησία σήμερα. Έναποθέτω τίς έλπίδες μου στόν μαθητή μου, π. Ιωάννη Ρωμανίδη, πού συνέγραψε πρίν άπό τρία-τέσσερα χρόνια υπέροχη διδακτορική διατριβή γιά τό προπατορικό άμάρτημα, σπουδή στους δύο πρώτους αιώνες (Έλληνικά, στήν Άθήνα) καί τώρα εργάζεται κοντά μου γιά διδακτορικό στήν φιλοσοφία στό Harvard.

Σέ αυτόν, άντιθέτως, (σημ.: σέ άντίθεση μέ τούς Γάλλους καί τούς Άγγλους Όρθοδόξους θεολόγους) υπάρχει μάλλον ή τάση πρός τήν πλευρά τής «άπομονώσεως» - άποστροφή άπό τήν Δύση σέ όλα καί άπομόνωση στήν Βυζαντινή Παράδοση, αλήθεια, παραμένοντας στό επίπεδο τής γνήσιας θεολογικής

κουλτούρας και της βαθιάς εκκλησιαστικότητας».

1. Βιογραφικά στοιχεία

Ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης γεννήθηκε στον Πειραιά στις 2-3-1927 από γονείς Καππαδόκες πρόσφυγες, τον Σάββα και την Εύλαμπία, βαπτίσθηκε ορθόδοξος στον Ίερό Ναό του Αγίου Ιωάννου του Ρώσου στο Νέο Προκόπιο Εύβοίας, και έλαβε το όνομα του Ρώσου αυτού αγίου, πολύ αγαπητού στην Καππαδοκία. Μετανάστευσε με τους γονείς του στην Αμερική στις 15 Μαΐου του ίδιου έτους, σε ηλικία μόλις 72 ημερών. Μεγάλωσε στην Νέα Υόρκη, στο Μανχάτταν, στην 46η οδό, μεταξύ της 2ης και 3ης Λεωφόρου.

Την στοιχειώδη εκπαίδευση έλαβε στο Δημοτικό Σχολείο της περιοχής που έμενε, και τις Γυμνασιακές σπουδές έκανε κατ' αρχάς στο Γυμνάσιο Seward Park και έπειτα στο παπικό Γυμνάσιο Cardinal Hayes. Στην συνέχεια κατά τα έτη 1944-1949 σπούδασε στην Θεολογική Σχολή του Τιμίου Σταυρού Βοστώνης και τα έτη 1949-1953 σπούδασε στην Θεολογική Σχολή του Yale. Ένδιαμέσως παρακολούθησε θεολογικά μαθήματα στο Πανεπιστήμιο του Columbia της Νέας Υόρκης, όπου γνώρισε τον π. Γεώργιο Φλωρόφσκι, ο οποίος όμιλοῦσε εκεί στους φοιτητές. Τό έτος 1953 σπούδασε για ένα εξάμηνο στο Ρωσικό Σεμινάριο του Αγίου Βλαδιμήρου της Νέας Υόρκης.

Στις αρχές του 1954 βρέθηκε στο Ρωσικό Θεολογικό Ίνστιτούτο του Αγίου Σεργίου στο Παρίσι, όπου έτοιμασε τις τέσσερις πρώτες μελέτες του με τίτλους: «Τό προπατορικό άμάρτημα κατά τον Απόστολο Παῦλο», «Η εκκλησιολογία του αγίου Ιγνατίου Αντιοχείας», «Ο άνθρωπος και η άληθής ζωή του κατά τό έλληνορθόδοξον βιβλίον των Άκολουθιών», και «Ορθόδοξη εκκλησιολογία κατά τον Άλέξη Χομιακώφ». Τόν Οκτώβριο του 1954 έως την άνοιξη του 1955 ήταν στο Μόναχο της Γερμανίας.

Άπό τόν Άπρίλιο του 1955 έως τό 1957 παρέμεινε στην Άθήνα, όπου έτοιμάζε την διδακτορική του διατριβή με τίτλο: «Τό προπατορικό άμάρτημα», και την υπέβαλε στην Θεολογική Σχολή του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Άθηνών τό 1957. Τό θέμα της διδακτορικής διατριβής και οι θέσεις του π. Ιωάννου προκάλεσαν έντονη συζήτηση, προφορική και γραπτή, αλλά και μεγάλη ένταση μεταξύ των καθηγητών της Θεολογικής Σχολής, και συνετέλεσε τά μέγιστα στην στροφή της έλληνικής θεολογίας από τόν σχολαστικισμό στην πατερική θεολογία. Τελικώς, ένεκρίθη από τους καθηγητές της Θεολογικής Σχολής τόν Ιούνιο του 1957 και την υποστήριξε τόν Οκτώβριο του ίδιου έτους.

Τό 1957, μετά την διατριβή του, επέστρεψε στην Αμερική και ένεγράφη κατ' αρχάς

στό Τμήμα Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Harvard καί στήν συνέχεια στό τμήμα τοῦ Harvard Graduate School of Arts and Sciences (τμήμα Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν καί τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Χάρβαντ). Τό διάστημα αὐτό ἀσχολήθηκε πολύ σοβαρά μέ τήν θεολογική καί ἱστορική ἔρευνα καί δημοσίευσε σημαντικά κείμενα, κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι.

Εἶχε ἤδη χειροτονηθῆ Διάκονος καί Πρεσβύτερος τό 1951, ἐνῶ σπούδαζε στό Yale, ἀπό τόν βοηθό Ἐπίσκοπο Ναζιανζοῦ Ἰεζεκιήλ, πού εἶχε ἔδρα τήν Βοστώνη, μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπο Αὐστραλίας, καί ὑπηρέτησε ὡς ἐφημέριος σέ διάφορες Ἐνορίες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς ἤτοι: στόν Ἱερό Ναό τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Waterbury στό Κονέκτικατ (1951-1954), στόν Καθεδρικό Ναό τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Νέας Ὑόρκης (1954), στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Arlington, Conn. (1959-1965), καί στόν Ἱερό Ναό τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων στό Haverhill τῆς Μασσαχουσέττης (1965- 1968).

Τό διάστημα μεταξύ 1958-1965 δίδαξε στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης καί ὑπῆρξε διευθυντής τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τῆς Σχολῆς The Greek Orthodox Theological Review.

Κατά τό χρονικό διάστημα πού ἦταν στήν Ἀμερική ὑπῆρξε ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθόδοξου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς σέ διεθνή καί παναμερικανικά Συνέδρια οἰκουμενικῆς ἢ ἀκαδημαϊκῆς φύσεως, ὑπῆρξε μέλος τῆς ὀρθόδοξου ἀντιπροσωπείας στό Δ΄ Παγκόσμιο Συνέδριο Πίστεως καί Τάξεως στό Μόντρεαλ Καναδᾶ καί μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας παρατηρητῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Β΄ Βατικάνεια Σύνοδο (1959-1965). Ἐπίσης, ἀντιπροσώπευσε τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία σέ ἀνεπίσημες συνομιλίες μέ τούς ἀντιχαλκηδόνιους θεολόγους στό Aarhus τῆς Δανίας τόν Αὐγούστο τοῦ 1964. Ὑπῆρξε μέλος τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς γιά τούς διαλόγους μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς καί τούς Ἀγγλικανούς στήν Ἀμερική. Ἀντιπροσώπευσε τήν Ἀρχιεπισκοπή Ἀμερικῆς στό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, στό Ἐθνικό Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν στήν Ἀμερική κ.ά.

Τήν 12η Ἰουνίου 1968 ἐξελέγη μόνιμος τακτικός καθηγητής στήν ἔδρα τῆς Δογματικῆς στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τελικά, ὁ διορισμός του ἔγινε τό ἔτος 1970, ὅποτε καί ἄρχισε τίς Πανεπιστημιακές του παραδόσεις μέχρι τό ἔτος 1984, ὅταν καί συνταξιοδοτήθηκε. Ἀπό τό ἔτος 1970 κατά διαστήματα καί μετά τήν συνταξιοδότησή του δίδασκε ὡς ἐπισκέπτης καθηγητής στήν Μπελεμέντειο Θεολογική Σχολή «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός» τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας στόν Βόρειο Λίβανο. Ἐκεῖ ἀνέδειξε μιά γενιά Ἀραβοφώνων Θεολόγων καί Κληρικῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τόν νῦν

Πατριάρχη Αντιοχείας κ. Ίωάννη.

Όταν ήλθε στην Ελλάδα και δίδασκε στην Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, ήταν μέλος της Συνοδικής Έπιτροπής Διορθοδόξων και Διαχριστιανικῶν θεμάτων, εκπρόσωπος της Εκκλησίας της Ελλάδος στην Γενική Έπιτροπή τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Εκκλησιῶν, στην Έπιτροπή «Πίστις και Τάξις» τοῦ ἰδίου Ὄργανισμοῦ και εκπρόσωπος της Εκκλησίας της Ελλάδος στόν θεολογικό Διάλογο μέ τούς Ἀγγλικανούς, τούς Ἀντιχαλκηδονίους, Ρωμαιοκαθολικούς (στήν τεχνική Προπαρασκευαστική Έπιτροπή) και μέ τούς Λουθηρανούς. Ὁμιλοῦσε ἄριστα τρεῖς γλῶσσες, ἤτοι τήν ἑλληνική, τήν ἀγγλική και τήν γαλλική, ἐνῶ εἶχε γνώσεις και τῆς γερμανικῆς γλώσσας. Διέθετε πολλά χαρίσματα και, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἦταν πιλότος σέ πολλούς τύπους ἀεροσκαφῶν.

Κοιμήθηκε στην Ἀθήνα τήν 1η Νοεμβρίου τοῦ 2001 ἔξω ἀπό τόν Ἱερό Ναό τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τῆς ὁδοῦ Σταδίου και ἡ κηδεῖα του ἔγινε στόν Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν, τήν 6η Νοεμβρίου. Στήν ἐξόδιο ἀκολουθία παρέστησαν Ἐπίσκοποι, καθηγητές, θεολόγοι, συγγενεῖς και φίλοι του. Ἀντιπροσωπεύθηκαν και τά τέσσερα τμήματα τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν, Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης, και οἱ εκπρόσωποί τους καθηγητές (Πρωτ. π. Γεώργιος Μεταλληνός, Παναγιώτης Χριστινάκης, Δέσπω Λιάλιου και Λάμπρος Σιάσος), ἐκφώνησαν προσήκοντας λόγους, στούς ὁποίους παρουσίασαν τό θεολογικό του ἔργο και τήν σημασία τῆς θεολογίας του γιά τήν Εκκλησία και τήν ἐπιστήμη.

2. Ὁρθόδοξη ἀπάντηση στην σχολαστική και προτεσταντική θεολογία

Ὁ π. Ίωάννης Ρωμανίδης, ὅταν βρισκόταν στην Ἀμερική, σπούδασε τόν σχολαστικισμό τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτη και στην συνέχεια ἔμαθε τήν βιβλική κριτική μέθοδο τῶν Προτεσταντῶν. Διέγινωσε εὐφυῶς ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι τῆς Ἀμερικῆς γιά νά ἀπαντήσουν στούς Παπικούς χρησιμοποιοῦσαν τά ἐπιχειρήματα τῶν Προτεσταντῶν και γιά νά ἀπαντήσουν στούς Προτεστάντες χρησιμοποιοῦσαν τά ἐπιχειρήματα τῶν Παπικῶν, ὡσάν νά στεροῦνταν δικῶν τους ὀρθοδόξων ἐπιχειρημάτων. Αὐτό τόν ἔκανε νά ἀπορρίψει τόν σχολαστικισμό τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν και τήν βιβλική κριτική μέθοδο τῶν Προτεσταντῶν και νά προχωρήσει στην μελέτη τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων και ἔπειτα στην μελέτη τῶν Πατέρων τοῦ 4ου αἰῶνος και τῶν μεταγενεστέρων Μεγάλων Πατέρων τῆς Εκκλησίας, ὅπως τοῦ ἁγίου Ίωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ Μεγάλου Φωτίου, τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ και τῶν Φιλοκαλικῶν Πατέρων τοῦ 18ου αἰῶνος.

Γιά νά κατανοήση κανείς τήν διδασκαλία του πρέπει νά ἔχη ὑπ' ὄψη του ὅτι μέ ὅσα ἔλεγε καί ἔγραφε ἀπαντοῦσε στήν σχολαστική καί προτεσταντική θεολογία, τίς ὁποῖες γνώριζε πολύ καλά, μέσα ἀπό τήν ὀρθόδοξη διδασκαλία.

Θά τονισθοῦν μερικά χαρακτηριστικά σημεία ὡς πρός τό θέμα αὐτό.

Στό *analogia entis* (ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπό τήν φιλοσοφία καί τήν μεταφυσική) καί στό *analogia fidei* (ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπό τήν πίστη καί τίς λέξεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς) τῶν Παπικῶν καί τῶν Προτεσταντῶν ἀντέταξε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στους θεουμένους, οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν στήν θέωση καί τόν δοξασμό.

Στό *vita activa* (ἀκτιβιστικός τρόπος ζωῆς, κοινωνική δράση) τῶν Παπικῶν καί Προτεσταντῶν καί στό *vita contemplativa* (νεοπλατωνική ἔκσταση, στοχασμός) τῶν Παπικῶν ἀντέταξε τόν ὀρθόδοξο ἠσυχασμό, ὅπως τόν ἔζησαν οἱ Προφῆτες, οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἀντέταξε καί τήν ἐκκλησιαστική ζωή, στήν ὁποία ἐνώνονται τά Μυστήρια καί ἡ ἄσκηση καί ὁ ἄνθρωπος ὁδηγεῖται στήν βίωση τῆς ἀποκαλύψεως. Ὁ ὀρθόδοξος ἠσυχασμός εἶναι ἡ ὀρθόδοξη μεθοδολογία γιά τήν ἀπόκτηση τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ, σέ συνδυασμό μέ τήν ὅλη ἐκκλησιαστική ζωή.

Στό *sola scriptura* (μόνον ἡ Ἁγία Γραφή) τῶν Προτεσταντῶν καί στίς δύο πηγές τῆς Πίστεως (Γραφή καί Παράδοση) τῶν Παπικῶν ὑπογράμμισε τό *sola Pentecoste* (μόνον ἡ Πεντηκοστή), πού σημαίνει ὅτι ἡ πηγή τῆς πίστεως εἶναι ἡ Πεντηκοστή πού εἶναι ὁ ὑψηλότερος βαθμός τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα, οἱ θεούμενοι καί δοξασθέντες ἅγιοι πού φθάνουν στά ἄρρητα-ἄκτιστα ρήματα καταγράφουν αὐτήν τήν ἐμπειρία μέ κτιστά ρήματα, νοήματα καί εἰκονίσματα στήν Ἁγία Γραφή, στά ἔργα τους καί στίς ἀποφάσεις τῶν Τοπικῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, στήν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι τό *sola scriptura* πρέπει νά συνδεθῇ μέ τό *sola Pentecoste*.

Στήν διχοτόμηση μεταξύ τοῦ *lex credendi* (νόμος πίστεως) καί τοῦ *lex orandi* (νόμος τῆς προσευχῆς), πού ἔγινε σέ κρίσιμες ἱστορικές ἐποχές στήν Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία, κατά ἐπιρροή τῆς δυτικῆς θεολογίας, ἀντέταξε τήν ἐνότητα μεταξύ τῶν δύο, ἀφοῦ ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, πού δόθηκε στους θεουμένους, καταγράφηκε στήν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας καί στίς ἀποφάσεις τῶν Τοπικῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὅπως καί στήν διδασκαλία τῶν θεουμένων ἁγίων.

Στήν διάσπαση μεταξύ *theologia Crucis* (θεολογία τοῦ Σταυροῦ) καί *theologia Gloriam* (θεολογία τῆς δόξης), πού παρατηρεῖται στήν Δύση, στόν Παπισμό καί τόν

Προτεσταντισμό, αλλά κατά έπιρροή καί σέ όρθοδόξους θεολόγους, άντέταξε τήν ένότητα μεταξύ τοῦ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ καί τοῦ μυστηρίου τῆς δόξης. Δέν άμφισβητεῖ τόν πασχάλιο χαρακτήρα τοῦ Βαπτίσματος καί τῆς θείας Κοινωνίας, αλλά τόν συνδέει στενά μέ τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, πού συνίσταται στήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τόν δοξασμό, όπως τό βλέπουμε στήν διδασκαλία τοῦ άγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Αὐτός εἶναι ό λόγος γιά τόν όποιο τόνιζε πολύ συχνά τίς προϋποθέσεις μετοχῆς στά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, χωρίς νά τά παραθεωρῆ. Καί αὐτό τό ἔκανε έπειδή παρατήρησε ότι πολλοί συμμετέχουν στά Μυστήρια κατά τρόπο μηχανικό καί εύσεβιστικό.

Ὁ Daniel Payne γράφει γιά τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη:

«Εἶναι σημαντικό νά καταγραφοῦν οἱ έπιρροές στήν θεολογία τοῦ Ρωμανίδη. Πρώτη καί κυριότερη αὐτή τοῦ Γεωργίου Φλωρόφσκι. Ὅπως ἔχω ἤδη σημειώσει, ό Ρωμανίδης θεωροῦσε ότι ό Φλωρόφσκι ἦταν αὐτός πού “τοῦ δίδαξε νά σκέφτεται ως Ὁρθόδοξος”. Ὁ Φλωρόφσκι εἰσήγαγε τόν Ρωμανίδη στήν έννοια τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Ρωμανίδης άναπτύσσει αὐτήν τήν έννοια στίς άπόψεις του περί Ρωμαϊκότητας, κάνοντας ώστόσο μιά άλλαγή στήν σκέψη τοῦ Φλωρόφσκι».

«Ὁ Φλωρόφσκι ἦταν επίσης, κατά πᾶσα πιθανότητα, ό πρῶτος πού εἰσήγαγε τόν Ρωμανίδη στήν νηπτική θεολογική παράδοση, ιδιαίτερα στό ἔργο τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ».

«Σχετικά μέ τήν άσκητική παράδοση, τίθεται τό έρώτημα από ποῦ ἔμαθε ό Ρωμανίδης τόν ήσυχασμό. Γνώριζε νά χρησιμοποιῆ τό κομποσκοῖνι καί τήν Εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, πρίν ἔρθει στήν Ἑλλάδα. Τά ἔμαθε από τόν Φλωρόφσκι; Ἴσως, αλλά ό Φλωρόφσκι δέν εἶναι γνωστός ως ήσυχαστής. Από τόν Μέγιεντορφ; Εἶναι καί αὐτό δυνατόν, αλλά μάλλον άπίθανο. Φαίνεται ότι τό ἔμαθε από τήν μητέρα του Εὐλαμπία. Ἦταν μιά πολύ εύσεβής γυναίκα, πού ἔγινε μοναχή μετά τόν θάνατο τοῦ άντρα της στό Μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως στήν Βοστώνη. Τελικά ἡ Εὐλαμπία ἔγινε γερόντισσα (σημ.: μοναχή) στό Μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ στήν Θεσσαλονίκη. Από ό,τι φαίνεται, εἶχε μεγάλη επίδραση στήν πνευματικότητα τοῦ Ρωμανίδη (Βλ. Λάμπρος Φωτόπουλος, «Ἡ γερόντισσα Εὐλαμπία Ρωμανίδη» Ἐφημέριος, Ἰούνιος 2003, 11-14). Ἔμαθε τήν πνευματικότητα τοῦ ήσυχασμοῦ από τήν μητέρα του καί τήν θεολογία από τούς καθηγητές του».

Ἀπό άλλες έπιστολές του πού δημοσιεύθηκαν φαίνεται σαφῶς ότι εἶχε σχέσεις καί έπικοινωνία μέ άγιορεῖτες πατέρες, εἶχε δέ δεχθῆ ισχυρή επίδραση από τόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἠσυχαστή, διά μέσου τῶν μαθητῶν του.

3. Τό θεολογικό ἔργο του

Συνολική καί ολοκληρωμένη παρουσίαση τοῦ θεολογικοῦ ἔργου τοῦ π. Ἰωάννου

Ρωμανίδη έγινε από τον Andrew Sopko στο βιβλίο του με τίτλο: *Prophet of Roman Orthodoxy, The Theology of John Romanides* («Ὁ προφήτης τῆς Ρωμαϊκῆς ὀρθοδοξίας, ἡ θεολογία τοῦ Ἰωάννου Ρωμανίδου»). Νομίζω ὅτι δέν μπορεῖ κανεῖς νά ἀσκῆ κριτική στήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, ἄν δέν ἔχη διαβάσει προσεκτικά τό βιβλίο τοῦ Andrew Sopko. Τά ἑπτά κεφάλαια τοῦ βιβλίου αὐτοῦ καταγράφουν μέ θαυμάσιο ἐπαγωγικό καί ἐπιστημονικό τρόπο ὅλη τήν θεολογική καί ἱστορική σκέψη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θεολόγου τοῦ 20οῦ αἰῶνος, μέ τήν δική του συγκατάθεση καί ἐποπτεία, πού δείχνει τήν συμφωνία του μέ τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Τό πρῶτο κεφάλαιο μέ τίτλο «Ἡ ὀρθόδοξη παράδοση καί ἡ αἰχμαλωσία της» ἀναφέρεται στήν ὀρθόδοξη παράδοση καί τίς ψευδομορφώσεις πού εἰσῆλθαν, κατά καιρούς, στήν Ἐκκλησία καί τίς Θεολογικές Σχολές καί αὐτό τό κλίμα συνάντησε ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ὅταν ἦλθε στήν Ἑλλάδα. Τό ἀντιμετώπισε στήν ἐκπόνηση τῆς διατριβῆς του καί ἀργότερα μέ τήν ἡσυχαστική του διδασκαλία. Διέκρινε ἀπό τήν ἀρχή αὐτήν τήν ἀλλοίωση καί ἄρχισε μέ τά κείμενα καί τόν λόγο του νά τήν διορθῶν, πρῶτα στό *lex credendi* καί ἔπειτα στό *lex orandi*.

Τό δεύτερο κεφάλαιο μέ τίτλο «Ἐνας διάλογος γιά τόν Θεό», παρουσιάζει τόν διάλογο πού εἶχε ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης μέ τόν καθηγητή Παναγιώτη Τρεμπέλα ὅταν κατατέθηκε ἡ διατριβή του στήν Θεολογική Σχολή τῶν Ἀθηνῶν γιά τό προπατορικό ἀμάρτημα.

Τά σημεῖα πού σχολιάζονται ἀπό αὐτόν τόν διάλογο εἶναι: «ὁ Θεός ὡς *actus purus*», «ἡ ἐνέργεια ἐναντίον τῆς οὐσίας», «ὁ Θεός ὡς νοῦς», καί ἡ σχολαστική ἀρχή τοῦ «*analogia entis*» καί τοῦ «*analogia fidei*». Ἡ ἀλληλογραφία του μέ τόν Παναγιώτη Τρεμπέλα, μέ σχόλια καί παρατηρήσεις δημοσιεύθηκαν σέ βιβλίο ἀπό τόν π. Γεώργιο Μεταλληνό.

Τό τρίτο κεφάλαιο μέ τίτλο «Θεοκεντρική ἀνθρωπολογία» παρουσιάζει τήν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, κατά τήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, καταγράφοντας τήν σχέση μεταξύ σώματος, ψυχῆς καί πνεύματος, περιγράφοντας τόν Ἀδάμ πρό καί μετά τήν πτώση, ἀναλύοντας τήν σημασία τῆς δικαιοσύνης καί τῆς δικαίωσης, τήν μεγάλη ἀξία τοῦ Νέου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ, πού ἐνηθρώπησε γιά τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, καί τήν θεολογία τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τό ὁποῖο έγινε ἡ πηγή ὅλων τῶν καθαρτικῶν, φωτιστικῶν καί θεοποιῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ.

Τό τέταρτο κεφάλαιο, μέ τίτλο «Ἡ ἐνότητα τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης», ἐρευνᾷ τήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη γιά τούς Προφήτες, τούς Ἀποστόλους καί τούς ἁγίους πού μετέχουν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, μέ τήν

διαφορά ότι στην Καινή Διαθήκη καταργήθηκε ο θάνατος. Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται οι επί μέρους ένότητες, όπως: η Αποκάλυψη, η Γραφή και η κριτική, ο Κύριος της δόξης, ο δοξασμός στην Παλαιά Διαθήκη, ο δοξασμός στην Καινή Διαθήκη και η διαδοχή στην Μετα-Αποστολική Εκκλησία.

Το πέμπτο κεφάλαιο με τίτλο «Ρωμαϊκή θεολογία» περιγράφει το πώς στο Ρωμαϊκό Κράτος διαφυλάχθηκε η καρδιά της αρχαίας Εκκλησίας και της πνευματικής ζωής της αποκαλύψεως, που είναι η κάθαρση, ο φωτισμός και η θέωση. Στην προοπτική αυτή μελετώνται οι Τοπικές και Οικουμενικές Σύνοδοι, η διαφορά μεταξύ του Άμβροσιου και του Αύγουστίνου, η φραγκολατινική Παράδοση, οι Παλαμικές διαμάχες, και τὰ σχετικά με την τρίτη Ρώμη, μιά θεωρία που επιδιώκει να υποσκελίση το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Όρθοδοξία τῶν Ρωμηῶν Πατέρων.

Το ἕκτο κεφάλαιο με τίτλο «Πρός τό μέλλον» ἐκθέτει τίς προκλήσεις που θά δεχθῆ ἡ Όρθόδοξη Εκκλησία κατά τήν τρίτη χιλιετία που προέρχονται ἀπό τόν οἰκουμενισμό, τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, και τίς ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης.

Τέλος, τό ἔβδομο κεφάλαιο με τίτλο «Ό Ρωμανίδης και ἡ σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία» τονίζει τούς τρεῖς βασικούς κινδύνους που δέχεται ἡ σύγχρονη Όρθοδοξία, κατά τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδα, και αὐτοί εἶναι ἡ θεολογία τοῦ προσώπου, ἡ εὐχαριστιακή ἐκκλησιολογία, και ἡ διάσπαση μεταξύ τῆς θεολογίας τοῦ Σταυροῦ και τῆς θεολογίας τῆς δόξης στά Μυστήρια, τήν ἐκκλησιαστική ζωή και τήν θεολογία.

Τό βιβλίο τοῦ Andrew Soroko παρουσιάζει τό «πανόραμα» ὅλης τῆς θεολογίας που ἐκφράσθηκε ἀπό τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδα, τίς ἀλλοιώσεις και τίς ψευδομορφώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στόν νόμο τῆς πίστεως (lex credendi) και στόν νόμο τῆς προσευχῆς (lex orandi), και, βεβαίως, παρουσιάζει ὅλο τό καταπληκτικό και μεγαλειῶδες θεολογικό και ἱστορικό ἔργο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐρευνητοῦ και θεολόγου.

Γενικά, ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐξέφραζε τήν θεολογία τῶν θεουμένων ἀγίων, ἦτοι τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων και τῶν Πατέρων, ἡ ὁποία στήν βάση της εἶναι ἀπλή.

Ξεκινούσε ἀπό τήν θέση ὅτι οἱ θεούμενοι μετέχουν στήν καθαρτική, φωτιστική και, κυρίως, στήν θεοποιό ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, βλέπουν μέσα στό θεῖο Φῶς τόν ἄσαρκο Λόγο στήν Παλαιά Διαθήκη και τόν σεσαρκωμένο Λόγο στήν Καινή Διαθήκη και αὐτό τούς κάνει νά διδάσκουν ὅτι ὁ Τριαδικός Θεός εἶναι τρία Φῶτα, που ἔχουν κοινή οὐσία και ἐνέργεια, και μέ αὐτήν τήν ἐμπειρία ἀντιμετώπιζαν τούς αἰρετικούς, οἱ ὁποῖοι θεολογοῦσαν φιλοσοφικά· ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε ἀπό

τόν Θεό για νά μετέχη αὐτοῦ τοῦ Φωτός καί ἔτσι ζοῦσαν μέσα στόν Παράδεισο· ὅτι ἡ πτώση τῶν Πρωτοπλάστων εἶναι στέρση τοῦ θείου Φωτός, ὅποτε σκοτίσθηκε ὁ νοῦς τους· ὅτι ὁ Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπησή Του ἔκανε τό σῶμα, πού προσέλαβε ἀπό τήν Παναγία, πηγὴ τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καί φανέρωσε αὐτό τό Φῶς στους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μέ τήν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ (Βάπτισμα, Χρίσμα, θεία Κοινωνία) μετέχουν τοῦ Φωτός, ὅταν ἔχουν τίς κατάλληλες προϋποθέσεις· ὅτι κατὰ τήν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ οἱ ἄνθρωποι θά δοῦν τόν Θεόν εἴτε ὡς φῶς εἴτε ὡς πῦρ, ἀνάλογα μέ τήν πνευματικὴ τους κατάσταση· ὅτι ὁ Παράδεισος καί ἡ Κόλαση ὑπάρχουν ἐξ ἐπόψεως τοῦ ἀνθρώπου καί ὄχι ἐξ ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ.

Ἰδιαίτερα τόνιζε αὐτό τό τελευταῖο σημεῖο, ὡς τήν κατ' ἐξοχὴν ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀποβλέπει στήν θεραπεία τῶν ἀνθρώπων, ὥστε, ὅταν συναντήσουν τόν Θεό κατὰ τήν Δευτέρα Του Παρουσία, νά Τόν δοῦν ὡς φῶς καί ὄχι ὡς πῦρ, καί ὁ Θεός νά γίνῃ γι' αὐτούς Παράδεισος καί ὄχι Κόλαση.

Συνεπῶς, ὁ κορυφαῖος αὐτός θεολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔδινε μεγάλη σημασία στίς προϋποθέσεις τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας, στήν ὀρθόδοξη μεθοδολογία γιά τήν γνώση τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ νηπτικὴ καί ἡσυχαστικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τήν ἐξέφρασαν οἱ Καππαδόκες Πατέρες, τὰ Ἀρεοπαγιτικὰ συγγράμματα, ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καί οἱ Πατέρες τῆς Φιλοκαλίας. Πρόκειται γιά τήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση.

Ὅμως, τὰ περί βαθμίδων τῆς πνευματικῆς ἀνόδου στόν Θεό, πού εἶναι ἡ μέθεξις τῆς καθαρτικῆς, φωτιστικῆς καί θεοποιῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, πού διδάσκεται ἀπό ὅλους τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τὰ διαχώριζε σαφέστατα ἀπό τόν νεοπλατωνισμό. Ἔτσι, δέν εἶναι δυνατόν αὐτὴ ἡ διάκριση νά ἀποδοθῆ στόν ὠριγενισμό καί τόν νεοπλατωνισμό. Ἄλλωστε, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, καίτοι υἱοθέτησαν τούς ὅρους αὐτούς, ὅπως καί ἄλλους στήν Τριαδολογία καί τήν Χριστολογία, ἦτοι φύση, οὐσία, πρόσωπο, ὑπόσταση κλπ. ἔδωσαν ὀρθόδοξο περιεχόμενο. Συνεπῶς, καίτοι χρησιμοποιεῖται ἴδια ὀρολογία μέ τούς νεοπλατωνικούς, ἐν τούτοις ὑπάρχει χεῖρα διαφορά μεταξύ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καί τοῦ ἡσυχασμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Πατέρων.

Πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι τὰ περί καθάρσεως, φωτισμοῦ καί θεώσεως, τὰ ὁποῖα προσέλαβε ἀπό τήν κοινὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, δέν τὰ θεωρεῖ ὡς στάδια ἀνεξάρτητα μεταξύ τους, ἀλλὰ ὡς ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Δηλαδή, ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅταν καθαρῖζῃ τόν ἄνθρωπο, λέγεται καθαρτικὴ, ὅταν τόν φωτίζῃ λέγεται φωτιστικὴ καί ὅταν τόν θεώνῃ λέγεται θεοπτικὴ. Δέν πρόκειται δηλαδή γιά ἠθικὲς καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων.

Ἀκόμη, ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης συνέδεε τὰ περί καθάρσεως, φωτισμοῦ καί θεώσεως μέ τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεσή τους. Ἄλλωστε, αὐτό τό βλέπουμε σαφέστατα στίς εὐχές ὄλων τῶν Μυστηρίων καί τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἀφοῦ ἡ μετάληψη τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἄλλους φωτίζει, ἄλλους θεώνει καί ἄλλους κατακρίνει. Ὁ ὑπερτονισμός, κατά καιρούς, τῆς καθαρτικῆς καί φωτιστικῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ γινόταν, γιατί εἶχε λησμονηθῆ ἢ παραθεωρηθῆ αὐτή ἡ ἐκκλησιαστική παράδοση.

4. Ἐντυπώσεις μαθητῶν καί ἀναγνωστῶν του

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ὑπῆρξε συναρπαστικός καί σαγηνευτικός διδάσκαλος καί προσείλκυε πολλούς φοιτητές ἀπό ὅλες τίς Πανεπιστημιακές Σχολές στά μαθήματά του. Τά ἀμφιθέατρα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης γέμιζαν ἀσφυκτικά ἀπό φοιτητές πού ἤθελαν νά ἀκούσουν τόν ρωμαλέο καί ὀρθόδοξο λόγο του, διατυπωμένο μέ αὐθεντικότητα καί πειστικότητα. Συνέδεε τήν θεολογία μέ τήν ἱστορία, τήν δογματική μέ τό ἡσυχαστήριο, τό δόγμα μέ τήν πνευματική ἐμπειρία, τήν ρωμηοσύνη μέ τήν οἰκουμενικότητα.

Ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός παρουσιάζοντας τό ἔργο τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη ἀναφέρεται στήν σπουδαιότητά του καί καταγράφονται ἕξι βασικά σημεῖα.

α) Ἔδωσε προτεραιότητα στήν ἐμπειρική θεολόγηση, ὅπως τό ἔκαναν οἱ θεούμενοι Προφῆτες, Ἀπόστολοι καί Πατέρες, παραμερίζοντας τόν σχολαστικισμό (μεταφυσική). β) Συνέδεσε τήν Πανεπιστημιακή θεολογία μέ τήν λατρεία, τήν φιλοκαλική παράδοση, τόν ἡσυχασμό, τήν ἄσκηση, ἀλλά καί μέ τόν ποιμαντικό χαρακτήρα τῆς θεολογήσεως, πού ἐντοπίζεται στήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση. γ) Υἱοθέτησε στήν θεολογική του μέθοδο τόν σύνδεσμο μεταξύ τοῦ δόγματος καί τῆς ἱστορίας, καί μέ αὐτό ὀλοκλήρωσε τήν προσπάθεια τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι. δ) Διαπίστωσε τήν διαφορά μεταξύ τοῦ Φράγκικου καί Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ μέ τήν μελέτη τῆς Ρωμαιοσύνης καί τῆς Φραγκοσύνης. Μέ τήν ἄριστη γνώση τῶν πηγῶν χρησιμοποίησε τὰ ρωμαϊκά κλειδιά γιά τήν κατανόηση τῆς ἱστορίας μας, παραμερίζοντας τὰ δυτικοευρωπαϊκά κλειδιά ἐρμηνείας τῆς ἱστορίας. ε) Μελέτησε μέ πληρότητα τήν ἱστορική χρήση τῶν ἐθνικῶν μας ὀνομάτων (Ἕλλην, Ρωμαῖος, Γραικός, «Βυζαντινός») καί προσδιόρισε τό περιεχόμενό τους στήν ἱστορική σημαντική καί στήν ἐμπλοκή τους στίς πολιτικοδιπλωματικές καί πολιτιστικές ἀντιπαραθέσεις τοῦ Φραγκικογερμανικοῦ κόσμου μέ τήν «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή. στ) Εἶδε, μέσα ἀπό αὐτήν τήν γνώση, καί τόν Ἕλληνισμό ἔξω ἀπό κάθε ἐθνικισμό, καί μάλιστα στά ὅρια τῆς οἰκουμενικότητας καί ἐνότητας μεταξύ Ρωμαιοσύνης καί Ὀρθοδοξίας.

Οι μαθητές του ένθουμοῦνται τόν ζηλωτή διδάσκαλο, τόν αὐθεντικό κήρυκα τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, τόν «Προφήτη τῆς Ρωμηοσύνης».

Ὅσοι τόν γνώριζαν ἀπό τίς πανεπιστημιακές παραδόσεις, τά Διεθνή Συνέδρια καί τούς διαλόγους, ἀλλά καί ἀπό τά βιβλία του ἐκφράζονται μέ ένθουσιασμό γιά τό πρόσωπό του καί τό ἔργο του. Σταχυολογῶ μερικές σημαντικές κρίσεις γι' αὐτόν:

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος γράφει: «Ἡ Δογματική διδασκαλία τοῦ ἀειμνήστου π. Ἰωάννου Ρωμανίδου ἔταμε νέας καί έν ταυτῶ παραδοσιακάς-πατερικάς ὁδοὺς εἰς τήν σύγχρονον Ὁρθόδοξον θεολογίαν... Τέκνον ὑπάρχων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἤντλει πνευματικούς χυμούς ἀπό τάς ὑγιεῖς ρίζας τῆς σεβασμίας καί ἀγιοτόκου Καππαδοκίας ἐξ ἧς κατήγετο καί ἠδυνήθη νά διακρίνη καί νά διακηρύξη τήν ἀλήθειαν ὅτι ἡ ἀληθῆς Θεολογία δέν εἶναι οὔτε ἠθικισμός οὔτε σχολαστικισμός ἀκαδημαϊκός, ἀλλ' ἐμπειρία καθάρσεως, φωτισμοῦ καί θεώσεως». Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεόφιλος γράφει: Ἡ θεολογία τοῦ π. Ἰωάννου εἶναι «καρπός ἐμπνεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπί ἱερέα εὐλαβῆ, πιστόν διάκονον τοῦ θυσιαστηρίου, σοφόν διδάσκαλον καί ἐμβριθῆ μελετητήν τῆς Ρωμαιορθόδοξου Πατερικῆς Παραδόσεως». Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος γράφει ὅτι ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης «συνέβαλε ἀποφασιστικά ἀπό τήν δική του πλευρά στήν ἀνάδειξη τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ὁρθόδοξου θεολογίας, στήν διάσωση καί ἀνάδειξη βασικῶν θεολογικῶν ἀληθειῶν, τό ἔργο τοῦ ὁποίου γίνεται ἀναπνοή τῆς Ἐκκλησίας».

Πολλοί Κληρικοί, μοναχοί, καθηγητές καί ἀναγνώστες ὁμίλησαν γι' αὐτόν πολύ ἐπαινετικά καί εἶπαν: «Νέος Μωϋσῆς τῆς θεολογίας»· «ὁ ἐξ Ἀμερικῆς Ρωμηός διδάσκαλος τῆς ὀρθόδοξου πίστεως καί ζωῆς»· «ὁ σύγχρονος αὐτός γίγαντας τῆς θεολογίας »· «ὁ μέγιστος τῆς θεολογίας ὑποφήτης»· «ἀληθῆς θεολόγος »· «μοναδικός καί ἀνεπανάληπτος»· «ὁ λόγος του ἦταν διεγερτικός καί ἔντονα σπινθηροβόλος» κ.ο.κ.

Βέβαια, ὁ λόγος του ὡς ἀφυπνιστικός καί προκλητικός, δημιουργοῦσε ἀντιδράσεις ἀπό ἀνθρώπους πού ἐξέφραζαν μιᾶ ἄλλη θεολογία ξένη ἀπό τήν θεολογία τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων. Καί ὁ καππαδοκικός χαρακτήρας τοῦ π. Ἰωάννου συνέτεινε σέ αὐτήν τήν ἀντίδραση. Καί μερικά λάθη, πού καί ἐκεῖνος διέπραξε, ἔδειξαν ὅτι κανεῖς δέν μπορεῖ νά εἶναι τέλειος.

5. ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ ζωή τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη χωρίζεται σέ δύο περιόδους, ἥτοι τά πρῶτα 42 χρόνια στήν Ἀμερική –μέ τά διαστήματα πού βρισκόταν στήν Εὐρώπη γιά τίς

σπουδές του- καί στά μετέπειτα 32 χρόνια στήν Ἑλλάδα μέχρι τήν κοίμησή του. Ἐνδιαμέσως ταξίδευσε σέ ὅλον τόν κόσμο, γιά νά συμμετάσχη σέ Διεθνή Ἐπιστημονικά Συνέδρια, σέ διαλόγους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ ἄλλες Ὁμολογίες, γιά ὁμιλίες καί γιά παράδοση μαθημάτων σέ Πανεπιστήμια, Θεολογικές Σχολές καί σέ Ἐκκλησιαστικά Συνέδρια.

Ἔτσι, τά κείμενά του εἶναι γραμμένα στήν ἀγγλική καί τήν ἑλληνική γλώσσα, ὁπότε ὅσοι δέν ἔχουν πρόσβαση στίς γλώσσες αὐτές δέν μποροῦν νά δοῦν συνολικά τήν θεολογική καί ἱστορική του σκέψη, καί γι' αὐτό τόν γνωρίζουν ἀποσπασματικά. Εἶναι ἐπόμενο ὅτι τό ἔργο του εἶναι κατά ἓνα μεγάλο μέρος ἄγνωστο στούς πολλούς καί ἐγκατεσπαρμένο.

Στήν συνέχεια, θά καταγραφοῦν τά βασικά ἔργα του πού τόν καθιέρωσαν ὡς τόν κορυφαῖο δογματικό θεολόγο τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἀλλά ἡ πλήρης ἐργογραφία του παρατίθεται στό βιβλίο τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἱεροθέου π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ἓνας κορυφαῖος δογματικός θεολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, σελ. 403-427.

«Original Sin According to Saint Paul». «Man and His True Life According to the Greek Orthodox Service Books». «Orthodox Ecclesiology According to Alexis Khomiakov». «The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioch». «Justin Martyr and the Fourth Gospel». «H. A. Wolfson's Philosophy of the Church Fathers». «Highlights in the Debate over Theodore of Mopsuestia's Christology and Some Suggestions For a Fresh Approach». «Notes on the Palamite Controversy and Related Topics». «Notes on the Palamite Controversy and Related Topics» II. «Saint Cyril's One Physis or Hypostasis of God the Logos Incarnate and Chalcedon». «Τό Προπατορικόν Ἀμάρτημα». Φοιτητικά Σημειώσεις Δογματικῆς, κατά τάς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου, ἐπιμέλεια Ἰ.Β. Κογκούλη. «Δογματική καί Συμβολική Θεολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». «Ρωμηοσύνη, Ρωμανία, Ρούμελη». «Κριτικός Ἐλεγχος τῶν Ἐφαρμογῶν τῆς Θεολογίας». «Φράγκοι, Ρωμαῖοι, Φεουδαλισμός καί Δόγμα. Ἀλληλεπίδραση Θεολογίας καί Κοινωνίας». «Ἰησοῦς Χριστός-Ἡ Ζωή τοῦ κόσμου». «Εἰσαγωγή εἰς τήν Θεολογίαν καί πνευματικότητα τῆς Ρωμαιοσύνης ἔναντι τῆς φραγκοσύνης», στό ἔργο «Ρωμαῖοι ἢ Ρωμηοί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Γρηγορίου Παλαμᾶ Ἔργα. 1. Ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζόντων. Τριάς Α'». «Ἐκκλησιαστικά Σύνοδοι καί Πολιτισμός». «Ἡ θρησκεία εἶναι Νευροβιολογική ἀσθένεια, ἡ δέ Ὁρθοδοξία ἡ θεραπεία της» κ.ἄ.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἀποκάθαρσε τήν ὀρθόδοξη θεολογία ἀπό τίς δυτικές προσμίξεις καί τήν παρουσίασε στήν αὐθεντική της ἔκφραση, ὅπως τήν ἔζησαν καί τήν ἐξέφρασαν οἱ Προφῆτες, οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ Πατέρες. Ἔδειξε ὅτι ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἐκφράζεται μέσα ἀπό ἰατρικούς ὅρους, δηλαδή μέ τήν θεραπεία τοῦ νοῦ

καί τῆς καρδιάς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά φθάσῃ νά δῆ τόν Θεό ὡς Φῶς καί ὄχι ὡς πῦρ, ἀλλά καί μέσα ἀπό τήν πολεμική ὀρολογία, γιατί στόν βαθμό πού πολεμᾷ κανεῖς τόν διάβολο, μετέχει τῆς δόξης τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ ἄκτιστη δόξα τῆς θεότητος στήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Λόγου.

Εἶναι ὄντως «Προφήτης τῆς Ρωμηοσύνης» μέ τήν οἰκουμενική διάσταση τοῦ ὄρου, εἶναι σύγχρονος Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἢ τουλάχιστον μαθητής τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καί γι' αὐτό ἔχει ἀπόλυτο δίκαιο ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνός, Ὁμότιμος καθηγητής καί πολύ ἀγαπητός στόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδα, πού ἔγραψε: «χωρίς νά παραθεωρῶ τή συμβολή ἄλλων μεγάλων θεολόγων μας, ἐτόλμησα νά κάμω λόγο γιά ἐποχή “πρό” καί ἐποχή “μετά” τόν π. Ρωμανίδα».